

DE LAATSTE BEWONER.

Dat is dan alles, wat er van het dorp is overgebleven; een paar brokken puin en een arme, huilende hond.

Daar hebben huizen gestaan. Daar hebben menschen gewoond, rustige boerenmenschen, die met iedereen in vrede leefden, en die geen gedachte hadden aan de mannen, die nu hun dorp hebben verwoest. Ze hebben hun aardappelen gekweekt en hun koren; ze hebben hun vee verzorgd en verhandeld op de markten, en de hond is hun trouwe metgezel en huisgenoot geweest, die's nachts op zijn manier toezicht hield van uit zijn hok, waaraan hij vastgebonden was.

Toen zijn de vijanden gekomen. De dorpelingen zijn gevlucht, toen de eerste granaten barstten, en ze hebben getracht, het naakte leven te redden. De soldaten hebben tegenstand geboden; toen regende het kogels, en zij ook moesten wijken. Nu ligt daar het dorp als een ruïne, en vastgebonden aan zijn hok jammert de hond, die door vriend en vijand vergeten is.

Ja, huil maar, arm dier! Er komt niemand, die u een vriendelijk woord toespreekt. Er komt niemand, die u uw water en uw brood brengt. Maakte iemand maar uw banden los, doch ook dat geschiedt niet. En waar de nacht somber neerdaalt over de verwoesting, daar zijt ge alleen en verlaten, en zelfs geen lotgenoot antwoordt op uw klachten.

Huil maar, arm dier. Dan is er toch één, die de ellende beweent. De menschen huilen niet meer, ze zijn hard geworden.

Wat hindert het, dat een rustig, vriendelijk dorpje, waar gelukkige menschen woonden, een puinhoop is geworden! Er zijn immers honderden zulke dorpen, van Nieuwpoort tot Basel, en van Riga tot Czernowitz. We hebben immers gevechtsfronten van honderden en honderden Kilometers lang, waar over een breedte van eenige uren gaans alles is ingericht voor verdediging en aanval. Daar hebben dorpen gelegen, daar hebben boerderijen gestaan, en molens, en kerkjes met vriendelijke torenspitsen, en scholen met vroolijke jongens en meisjes. Weg, alles weg! Weg het vee uit de weide, en de paarden, die ploegden en egden. Weg het gekakel der kippen en het blaffen van den hond. Weg! 't Is oorlog, en we verwoesten in een oogenblik, wat we in honderd jaren hebben opgebouwd. Dat doen we nu al twee jaren lang, en we zijn er zóó aan gewoon geworden, dat we 't ons niet meer aantrekken. We verwoesten een dorp met evenveel gemoedsrust, als we in vroeger tijd het onkruid wieden op den akker. 't Is oorlog. Als we den vijand maar kunnen overwinnen, dan is er verder niets, dat ons leed doet. Ja, arm beest aan den ketting, huil gij maar, wij menschen doen het niet meer; we zijn hard geworden.

Er hebben menschen gewoond, waar nu de puinhoopen staan. Ze hebben gewerkt in de lange zomerdagen en ze hebben gezelligen omgang gehouden, als de winter kwam. Daar speelden kinderen op het dorpsplein; daar zaten moeders aan de wieg van hun kleintjes. Daar was wel verdriet ook

in het dorp — waar is het niet? — maar de gezonde levensvreugde was grooter dan het verdriet, en menige klank van dankbaarheid ging omhoog, wel bewust of onbewust, tot den Vader der lichten, van Wien alle goede gave afdaalt. En nu? De akker, waarop men werkte, is geploegd door uiteenbarstende granaten, geploegd in reuzenvoren. De weide is geworden tot een wildernis van kuilen en bulten, waar geen koe meer gaan kan en waar geen gras meer groeit. De bodem is doormengd met metaalbrokken en wordt in geen menschengeslachten meer goed. Weg de welvaart, weg de arbeid, weg de grond, weg de woning. Alles weg! 't Is oorlog, en we verwoesten, waar we vroeger bouwden. Als de vijand maar benadeeld wordt, wat vragen we dan naar de welvaart van een dorp? Er zijn immers honderden dorpen zoo, in Frankrijk, in Polen, in Servië, in Mesopotamië, in Armenië! We tellen ze niet meer, de verwoeste dorpen; we klagen niet meer; we zijn hard geworden, zóó hard, dat we, zelfs in de oorlogvoerende landen, onze genoogens nagaan en onze uitspanningen niet verwaarloozen. Huil maar, arm dier. Er is dan toch nog één, die de ellende beweent.

Is uw baas dood? Hebt ge gezien, dat hij gevallen is? Licht hij misschien ginds gewond en stervende?

O, we tellen een menschenleven zwaar. Wanneer bij een spoorwegongeluk twee of drie van ons gedood werden en zes of zeven gewond, dan gevoelden wij dat allen, en we leden mee, dagen lang. Maar wie telt nu nog een menschenleven! Groote verliezen van den vijand, daarin juichen we. Dat er ook aan onzen kant groote verliezen zijn, ook daarover juichen we: ze stierven immers den heldendood. Twee of drie dooden, zes of zeven gewonden? We tellen de dooden en gewonden bij honderdduizenden. Of daar een man ligt die jammeren van de pijn, tot hij doodbloedt, wel, we zullen trachten hem te helpen, en anders moet hij maar sterven; er sterven zoo velen! Dat deze allen een hart in het lichaam hebben, dat zij gaarne willen blijven leven, wie denkt er aan, waar er dagelijks duizenden vallen, en waar elke week tienduizenden anderen in hun plaats worden gezonden? We voelen het niet meer, we zijn hard geworden.

De arme hond kan nog huilen; hij ziet zijn eigen leed en het leed van zijn omgeving; wij zijn er door heen; we tellen nog en we berekenen de kansen, maar de menschen zijn voor ons als de stukken van een schaakspel, waarmee gespeeld wordt. Gespeeld met menschen,

die naar Gods beeld geschapen zijn!

Huil maar, arme hond! Gij zoudt zoo niet doen. Het wild gedierte zelfs niet; wolven dooden om te eten en te leven. Maar waarom dooden de menschen elkaar?

Omdat wij menschen gevallen wezens zijn. Omdat wij ons laten ophitsen door hem, die een menschenmoorder is van den beginne. Het beeld Gods, waarnaar we geschapen zijn, dringt ons tot vreedzaam en rustig samenleven, tot onderlinge welwillendheid en vriendelijk samenwerken. Maar wanneer we luisteren naar den overste dezer wereld, dan verklaren we oorlog, en opeens is het gedaan met alle vriendelijkheid, en we kennen slechts den haat en de vijandschap.

Totdat we ontwaken uit onzen oorlogsgroes, en weenen over hetgeen we hebben gedaan. En wijzer worden we toch niet; over enkele jaren beginnen we opnieuw.

Wel zijn we de meest beklagenswaardige schepselen op Gods aardbodem. Ach, hoe lang nog!

A. L.

